

Орешко

29.12.2013р

Глова
спеціалізованої
вченої ради
ДФ 26.133.053
з.ч.ч., проф.
Сергєєв О.П.

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 26.133.053 у Київському університеті
імені Бориса Грінченка
доктору психологічних наук, професору,
завідувачці кафедри психології особистості
та соціальних практик Факультету психології,
соціальної роботи та спеціальної освіти
Сергєєнковій Оксані Павлівні

РЕЦЕНЗІЯ

Музики Олени Оксентівни, кандидата психологічних наук, доцента, доцента кафедри освітології та психолого-педагогічних наук Факультету педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка на дисертаційну роботу Лигомини Тетяни Анатоліївни «Соціально-психологічні чинники формування професійного іміджу практичного психолога закладу освіти» на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 053 Психологія

Актуальність теми дослідження є беззаперечною, оскільки, по-перше вона недостатньо досліджена, а по-друге, в сучасних умовах військової агресії зростає роль психологічної служби в системі освіти, зокрема роль практичного психолога як ключової фігури у вивченні психоемоційних проблем і потреб учнів, учителів та визначенні пріоритетних напрямків соціально-психологічної підтримки всіх суб'єктів освітнього процесу.

Наукова новизна дисертації полягає у розробленні теоретичної моделі професійного іміджу практичного психолога, що поєднує структурні компоненти професійного іміджу і соціально-психологічні чинники, що обумовлюють його формування, а також розробці системи підходів до формування професійного іміджу практичних психологів закладів освіти, яка реалізовувалася в трьох напрямках роботи: з практичними психологами, педагогами і адміністрацією закладів освіти, батьками учнів.

Теоретичне і практичне значення результатів дисертації.

У теоретичному плані дисертаційна робота Тетяни Анатоліївни Лигомини полягає передусім в уточненні поняття «професійний імідж практичного психолога» як емоційно забарвленого образу фахівця, що формується у свідомості суб'єктів освітнього процесу під впливом професійно-особистісних якостей психолога, та сприяє ефективності його професійної діяльності; у визначенні соціально-психологічних чинників формування професійного іміджу практичних психологів закладів освіти, з-поміж яких дисертантка називає такі: мотивація формування професійного іміджу; особливості структури «Я-концепції»; рівень сформованості професійної ідентичності; обізнаність у сфері іміджу; володіння прийомами формування професійного іміджу; уявлення та соціальні стереотипи щодо образу ідеального психолога; знання норм і правил професійної групи; образ психолога у медіапросторі.

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження полягає в тому, що вони можуть використовуватися в професійній підготовці майбутніх психологів у закладах вищої освіти та підвищенні кваліфікації практичних психологів системи освіти в закладах післядипломної освіти.

Наукова обґрунтованість результатів дослідження. Наукові положення, висновки, рекомендації, сформульовані у дисертації, є теоретично й емпірично обґрунтованими. Вони базуються на використанні загальнотеоретичних, експериментальних, математичних і статистичних методів дослідження. Висновки синтезують у собі всі основні результати дисертаційного дослідження.

Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Аналіз тексту дисертаційної роботи дозволяє зробити висновок про те, що Тетяна Анатоліївна Лигомина оволоділа методологією наукових досліджень. Усі поставлені основні завдання виконані, мети дослідження, яка полягала в теоретичному обґрунтуванні та емпіричній перевірці соціально-

психологічних чинників, що впливають на формування професійного іміджу практичного психолога закладу освіти, досягнуто.

Апробація результатів дисертації. Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових публікаціях.

Основні положення і результати дисертаційного дослідження достатньо повно висвітлені у 13 одноосібних публікаціях, із яких 4 – у виданнях, що включені до переліку наукових фахових видань України, 9 – в інших наукових виданнях. Результати дослідження були представлені здобувачкою на п'яти міжнародних і трьох всеукраїнських науково-практичних конференціях. Теми доповідей і публікацій корелюють із темою дисертаційного дослідження.

Структура та зміст дисертації, її самостійність, завершеність, відповідність вимогам щодо оформлення й обсягу.

Дисертаційна робота Тетяни Анатоліївни Лигомини є завершеною, складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Матеріал викладено на 283 сторінках, із яких основний текст складає 176 сторінок. У роботі реалізовано традиційний підхід: на основі проведеного теоретичного аналізу літератури та емпіричного дослідження здобувачкою була розроблена й апробована психологічна програма оптимізації професійного іміджу практичного психолога закладу освіти.

Основні теоретичні положення дисертаційної роботи не викликають заперечень. Здобувачка повно описує методологічний апарат дослідження, його предмет, об'єкт, мету, завдання та методи.

Досить продуктивним є проведений авторкою й описаний в першому розділі роботи теоретичний аналіз наукової літератури, в результаті якого професійний імідж практичного психолога закладу освіти розглядається як соціально-психологічний феномен, а психолог – як суб'єкт діяльності зі створення власного професійного іміджу. Визначені соціально-психологічні чинники формування професійного іміджу практичного

психолога, з-поміж яких: мотивація та мотиви; рівень сформованості власної професійної ідентичності; обізнаність щодо закономірностей створення іміджу; володіння навичками формування власного професійного іміджу; уявлення та соціальні стереотипи щодо образу ідеального психолога у суспільстві; знання групових норм, цінностей, традицій професійної групи практичних психологів. Важливим видається зроблений авторкою акцент на тому, що професійний імідж є ключовим елементом успішного професійного саморозвитку практичного психолога.

У другому розділі дисертаційної роботи описані стратегія та методика емпіричного дослідження соціально-психологічних чинників формування професійного іміджу практичного психолога. Заслугове схвальної оцінки розроблена авторкою дослідницька програма, що передбачає комплексний самоаналіз практичними психологами чинників формування власного професійного іміджу, з одного боку, а з іншого, – дослідження соціальних аспектів сприймання іміджу. Дослідження проведено на репрезентативній вибірці – 278 осіб віком від 24 до 61 років (практичні психологи системи освіти, педагоги й адміністрація навчальних закладів, батьки дітей, які відвідують заклади освіти). З-поміж отриманих емпіричних даних, особливий інтерес викликають результати дослідження, що виявили суперечність між високим рівнем психологічної готовності психологів до творення власного професійного іміджу і, при цьому, недостатньою обізнаністю про імідж та відсутністю практичних умінь для ефективного його формування.

У третьому розділі роботи розкривається зміст та методика формування професійного іміджу практичних психологів, описуються результати аналізу змін, що відбулися після формувальних впливів. Заслугове на увагу авторська тренінгова програма «Формування професійного іміджу практичного психолога закладу освіти» та реалізований здобувачкою комплексний підхід, що передбачав групову й індивідуальну роботу не лише з практичними психологами, а й

адміністрацією закладів освіти, педагогами, батьками дітей.

Висновки, зроблені авторкою на підставі отриманих результатів, обґрунтовані та відповідають завданням дослідження.

Дотримання академічної доброчесності у дисертації та наукових публікаціях. Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації.

На підставі аналізу тексту дисертації, наукових публікацій, отриманих результатів автоматизованої перевірки на наявність у них текстових збігів за допомогою спеціалізованої системи перевірки на плагіат «Unicheck» (довідка від 12 жовтня 2023 року) та їх експертної оцінки, було встановлено, що фактів фабрикації та фальсифікації не виявлено. Отже, можна зробити висновок про дотримання Тетяною Анатоліївною Лигоміною принципів академічної доброчесності у дисертації та наукових публікаціях.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Оцінюючи в цілому дисертаційну роботу позитивно, вважаю за доцільне висловити деякі міркування і побажання в контексті наукової дискусії.

1. Стосовно робочих понять. На с. 43 дисертації знаходимо таке: «Отже, провівши аналіз наукових розвідок, ми прийшли до висновку, що у нашому дослідженні професійний імідж практичного психолога закладу освіти буде розглядатися як певний символічний, емоційно забарвлений образ людини як фахівця, професіонала своєї справи, що формується у свідомості суб'єктів сприйняття під впливом його професійно-особистісних якостей та сприяє розвитку його професійної діяльності».

Фактично цей висновок містить авторське визначення поняття професійного іміджу практичного психолога закладу освіти. У цьому контексті вживання слів «певний», «символічний» видається надлишковим, оскільки розмиває чіткість формулювання. Визначення тільки виграло б, якби у ньому було відображено зв'язок із професійними

функціями та обмеженнями.

2. У параграфі 1.2. «Структура, функції та характеристики професійного іміджу практичного психолога закладу освіти» (с. 45-57 дисертації) авторка виходить за межі змісту, означеного в назві параграфа, і розглядає структуру іміджу спеціаліста, соціального педагога тощо. Якщо це зроблено з метою зіставлення і порівняння характеристик, то для досягнення цієї мети, на мій погляд, варто було б чіткіше артикулювати узагальнення і висновки.

3. У тексті дисертації вказано, що авторкою адаптовано ряд методик: «1. Анкета «Формування та моделювання професійного іміджу практичного психолога» (авт. О. Перелигіна у адаптації Т. Лигомини); 2. «Опитувальник діагностики інтегрального задоволення іміджем» (авт. О. Перелигіна у адаптації Т. Лигомини); ... 4. Методика «Професійні позиції» (авт. Л. Шнейдер у адаптації Т. Лигомини)» (с. 79 дисертації). Підходи до адаптації і її процедуру варто було б описати детальніше.

Висловлені міркування і побажання не впливають суттєво на загальну позитивну оцінку роботи.

Загальний висновок про рівень набуття здобувачем теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей.

Зміст дисертаційної роботи відповідає паспорту спеціальності 053 Психологія (галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки), за якою вона подається до захисту. Тетяна Анатоліївна Лигомини набула теоретичних знань, відповідних умінь, навичок і компетентностей.

Загальна оцінка дисертації і наукових публікацій щодо їхнього наукового рівня з урахуванням дотримання академічної доброчесності та щодо відповідності вимогам.

Рецензована дисертація є завершеною працею, яка доповнює наукові уявлення про соціально-психологічні чинники формування професійного іміджу і містить результати, важливі для науковців, викладачів та практичних психологів. Основні наукові положення і дослідницькі

результати досить повно і всебічно висвітлені в наукових публікаціях Тетяни Анатоліївни Лигомини.

Дисертація «Соціально-психологічні чинники формування професійного іміджу практичного психолога закладу освіти» відповідає вимогам пп. 6-9 Постанови Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами) та наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», а її авторка – Лигоминя Тетяна Анатоліївна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 053 Психологія.

Рецензент:

доцент кафедри освітології та психолого-педагогічних наук
Факультету педагогічної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка,
кандидат психологічних наук, доцент

Олена МУЗИКА

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРИНЧЕНКА Ідентифікаційний код 02136554
ВЛАСНОРУЧНИЙ ПІДПИС
<i>Музика О</i> ЗАСВІДЧУЮ (ПІБ)
<i>Київський унів. фак. пед. освіти</i>
<i>29.12.2023</i>